

DIIS's svar på forslag om offentlig adgang til koldkrigsudredningens kildemateriale og arbejdspapirer

Der har været fremsat forslag om, at kildemateriale og arbejdspapirer til koldkrigsudredningen enten udgives eller på anden vis gøres tilgængelige for offentligheden.

Indledningsvis gøres opmærksom på kommissoriets bilag, IV, hvori det hedder:

IV. Øvrige retningslinier for adgang til akterne.

1. Adgangen til materialet gives under forudsætning af, at DUPI's/DIIS' medarbejdere accepterer tavshedspligt i henhold til en løfteerklæring og sikkerhedsgodkendelse i henhold til Statsministeriets sikkerhedscirkulære af 1997. Tavshedspligten gøres i det fornødne omfang løbende til genstand for konkret drøftelse med myndighederne under hensyntagen til statens sikkerhed, rigets forsvar, forholdet til fremmede magter eller forholdet til tredjemand. Tavshedspligten gælder indtil videre.
2. DUPI's/DIIS' medarbejdere vejledes om tavshedspligtens nærmere indhold. Som led heri forpligter DUPI's/DIIS' medarbejdere sig til at tage de nødvendige hensyn, herunder ved anonymisering, til beskyttelse af oplysninger af hensyn til statens sikkerhed, rigets forsvar, forholdet til fremmede magter eller tredjemand.

Kildematerialet

Alle de udenlandske kilder, der af DIIS er hjemtaget fra udenlandske arkiver i fotokopi er til frit gennemsyn i DIIS efter aftale. Desuden blev et udvalg af danske og udenlandske kilder ved udredningens offentliggørelse lagt på udredningens hjemmeside, www.koldkrigsudredningen.dk, eller offentliggjort som bilag til udredningens bind 4. I det omfang ressourcerne rækker, vil dette arbejde blive fortsat. Enkelte af udredningens kilder og hjælpemidler er endvidere offentliggjort med kommentarer på hjemmesiden for det internationale forskerkonsortium "Parallel History Project on NATO and the Warsaw Pact" (PHP), som DIIS har samarbejdet med under udredningsarbejdet. For kildematerialets vedkommende er svaret afhængigt af, om der er tale om danske eller udenlandske kilder.

De danske kilder

De danske kilder beror i de arkiver, som er nævnt i udredningens arkivoversigt og fodnoter, og kilderne er benyttet i arkiverne, hvor de typisk ikke må kopieres. Som ved andre historiske værker vil fremgangsmåden derfor her være, at man henvender sig i de respektive arkiver og ud fra udredningens noteapparat søger om adgang til de dokumenter, der er benyttet i udredningen. Adgangen hertil er DIIS ikke herre over; den gives efter de pågældende arkivers nærmere bestemmelse. Som nævnt i udredningens bd. 1, s. 52, er der i PET's arkiv udskilt en DIIS-samling på ca. 300 dokumenter. Hermed er

det fuldt transparent, hvilket materiale det har været muligt at anvende i udredningen, og vores vurderinger kan afprøves her. Adgangsbetingelserne til dette materiale fastsættes efter PET's nærmere bestemmelse. For DIIS' anvendelse også af dette materiale har det ovenfor under kommissoriets IV, punkt 2 nævnte regelsæt været gældende. Nogle af de overvejelser, som den konkrete udmøntning heraf giver anledning til, er nærmere beskrevet i bd. 1, s. 52, og uddybes i professor, dr.jur. Peter Blumes responsum, der er optrykt som bilag 4 i udredningens bind 4. Peter Blumes responsum vedrørende offentliggørelse af personoplysninger i udredningen munder ud i en betragtning om, at der må foretages en konkret vurdering af, om den identificerbare oplysning er påkrævet for at opfylde udredningens formål, samt i den forbindelse en afvejning mellem en almen interesse i en transparent redegørelse for de i kommissoriet stillede spørgsmål på den ene side og den enkelte persons beskyttelsesinteresse på den anden side.

De udenlandske kilder

Kilder fra udenlandske arkiver er i stort tal hjemtaget i kopi. Disse kilder kan som nævnt gennemses i DIIS efter aftale. Andre af udredningens udenlandske kilder er let tilgængelige på nettet, bl.a. PHP's store samlinger af Warszawapagt-dokumenter, som der er en kort oversigt over i bd. 1, s. 32. Atter andre samlinger af koldkrigsarkiver på internettet er nævnt i bd. 4, s. 185. Kildeudgivelser på nettet er den nye trend, hvilket bl.a. fremgår af, at et stadig voksende antal af det amerikanske State Departments akter også udgives online (<http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/c1716.htm>).

Interviews

Lydoptagelserne med DIIS-interviews er frit tilgængelige, når de forhåbentlig om kort tid er blevet placeret i et offentligt arkiv, jf. bd. 4, s. 109.

Samarbejdspartneren PHP's interviews med polske generaler og admiraler findes på PHP's hjemmeside (http://www.isn.ethz.ch/php/collections/coll_9.htm) og for tjekkoslovakiske generalers vedkommende på http://www.isn.ethz.ch/php/collections/coll_ceska.htm.

DIIS' arbejdsrapporter

Udredningen er blevet til i et samspil mellem først DUPI's og siden DIIS's bestyrelse og udrederne og er udgivet på DIIS's bestyrelses ansvar. I arbejdsprocessen er der løbende blevet udarbejdet fortrolige arbejdsrapporter, som det er ukorrekt at fremstille som om de var skrevet i eget navn. De nyansatte udredere blev ved ansættelsessamtalerne gjort bekendt med, at de ikke kunne påregne personlig meritring på grund af arbejdets kollektive karakter. Arbejdsrapporterne er med andre ord interne arbejdskladder, som i en kollektiv seminarproces er blevet gennemdiskuteret og tilrettet under stadig diskussion, men ikke finaliseret til udgivelse. Finalisering til udgivelse er først sket i forbindelse med den endelige redaktion. Et krav med tilbagevirkende kraft om offentliggørelse af udredningens interne, fortrolige arbejdsrapporter og diskussioner er uforeneligt med en udredningsproces, der har været baseret på et fortroligt og tillidsfuldt samarbejde, hvor synspunkter frit kunne prøves af og på, at også følsomme og klassificerede oplysninger

kunne nedskrives i arbejdspapirerne og drøftes i arbejdskredsen. DIIS har påtaget sig udredningsopgaven på de betingelser, herunder om tavshedspligt, som er indeholdt i kommissoriet, hvorefter hver enkelt medarbejder har underskrevet en erklæring om tavshedspligt. DIIS betragter arbejdspapirerne som et samlet korpus, omfattet af kommissoriets bestemmelser og lovgivningen i øvrigt. Hvis vi et øjeblik ser bort fra de særlige fortrolighedsbestemmelser om udredningen, ville det i øvrigt generelt være i strid med almindelig forskningspraksis at kræve offentlig adgang til fortrolige, interne, ikke-finaliserede arbejdspapirer. Blandt andet af disse grunde kan DIIS ikke gøre arbejdspapirerne tilgængelige for offentligheden.

Hvis man derudover anstiller det tankeeksperiment, at det ved fremtidige udredningsopgaver blev bestemt, at alle interne arbejdspapirer skulle være offentligt tilgængelige, skal der ikke megen fantasi til at forestille sig, at det ville føre til cementering af ukontroversielle opfattelser og lægge betydelige hindringer i vejen for fri afprøvning af hypoteser og synspunkter. Det ville i øvrigt også næsten uundgåeligt føre til en individualisering af den institutionaliserede udredningsfunktion – og vel også til uforudsigelige konsekvenser for fremtidigt kommissionsarbejde i samfundet som helhed, hvor kommissionsarbejdsformen skaber et midlertidigt frirum for diskussion af stærkt politiserede emner. Der er på dette punkt nærliggende analogier til arbejdsformen i en række andre offentlige organer og institutioner.

I en udredningsproces sker der flere ting med de fremlagte arbejdspapirer. Nye kendsgerninger kommer på bordet og hypoteser modificeres eller forkastes, kollegers analyser indoptages i arbejdspapirerne, som således er udredningens og ikke de enkelte medarbejders arbejdspapirer. Samtidig foregår der et løbende arkivarbejde i de danske myndigheders arkiver og nye resultater herfra indskrives i nye versioner af arbejdspapirerne, mens de tilgrundliggende akter i et parallelt forløb søges afklassificeret. Herefter sker det, at ikke alle ansøgninger om afklassificering kan imødekommes, hvilket naturligvis medfører, at udrederne må undlade at benytte sådanne oplysninger og heraf afledte fortolkninger på vejen frem mod den færdige tekst, idet de ellers ville bryde tavshedspligten som omtalt ovenfor.

Både i henseende til tavshedspligten og til det øvrige regelværk, som er gældende for udredningsarbejdet, jf. professor Blumes responsum, arbejder udrederne selvsagt under strafansvar. Det gælder også i de tilfælde, hvor det er overladt til udrederne at foretage den konkrete afvejning mellem en almen interesse i en transparent redegørelse for de i kommissoriet stillede spørgsmål på den ene side og den enkelte persons beskyttelsesinteresse på den anden side. Der er som sagt i sådanne tilfælde tale om en konkret afvejning, hvor forskellige undersøgere kan nå afvigende konklusioner om den rette afvejning. Det vil gælde så meget mere, hvis man forestiller sig en undersøgelse med et andet emne eller et andet kommissorium, idet dette kan få afgørende indflydelse på afvejningen. Som nævnt ovenfor, vil de foretagne afvejninger kunne efterprøves, idet det kildemateriale, som specielt rejser denne type spørgsmål er udskilt i en særlig, klart identificeret DIIS-samling i PET's arkiv.